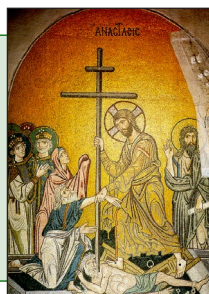

Τριώδιον Κατανυκτικόν

Ἕνα Πνευματικὸ Ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ Νέου

■ Τὸ λειτουργικὸ βιβλίον τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς

Τὸ Τριώδιο*

«Τὸ ἄγνωστο καὶ παραμελημένο βιβλίον!»

Ἡ Μεγάλη Σαρακοστή ἔχει ἓνα ἐντελῶς δικό της λειτουργικὸ βιβλίον, τὸ Τριώδιο. Τὸ Τριώδιο περιλαμβάνει ὕμνους καὶ βιβλικὰ ἀναγνώσματα γιὰ τὴν κάθε μέρα τῆς περιόδου αὐτῆς ποὺ ἀρχίζει με τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶν καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τελειώνει με τὸν Ἑσπερινὸ τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου.

Οἱ ὕμνοι τοῦ Τριωδίου συντάχθηκαν στὸ μεγαλύτερο μέρος τους, ἀφοῦ σταμάτησαν νὰ ὑπάρχουν Κατηχούμενοι (δηλαδὴ σταμάτησε τὸ Βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων καὶ ἡ ἀπαραίτητη προετοιμασία τους γι' αὐτό). Ἐτσι ἡ ἔμφαση τῶν ὕμνων δὲν εἶναι στὸ Βάπτισμα, ἀλλὰ στὴ Μετάνοια.

Δυστυχῶς πάρα πολὺ λίγοι ἄνθρωποι σήμερα γνωρίζουν καὶ καταλαβαίνουν τὴν μοναδικὴ ὁμορφιὰ καὶ τὸ βάθος τῆς ὑμνολογίας τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ἡ ἄγνοια τῶν ὕμνων τοῦ Τριωδίου εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία ποὺ μᾶς κάνει σιγὰ σιγὰ νὰ παραμορφώνουμε τὴν κατανόηση, τὸ σκοπὸ καὶ τὸ νόημα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Μιὰ τέτοια παραμόρφωση, ποὺ γίνεται σιγὰ σιγὰ στὴ νοοτροπία τῶν Χριστιανῶν, μειώνει τὴν Μεγάλη Σαρακοστή καὶ τὴν κάνει νομικὴ «ὑποχρέωση» καὶ σύνολο κανόνων διαιτητικῆς. Ἡ ἀληθινὴ ἔμπνευση καὶ ἡ πρόκληση ποὺ κρύβει ἡ Μεγάλη Σαρακοστή ἔχει χαθῆ σήμερα καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ ἀνακαλυφθῆ παρὰ μόνον με μιὰ προσεκτικὴ παρακολούθηση τῶν ὕμνων τοῦ Τριωδίου.

* * *

Εἶναι σημαντικό, λόγου χάρι, τὸ πόσο συχνὰ οἱ ὕμνοι αὐτοὶ μᾶς

προειδοποιούν συγκεκριμένα για την «τυπική» και έπομένως, υποκριτική αντίληψη της νηστείας.

Από νωρίς, την Τετάρτη της Απόκριω, ακούμε:

«Βρωμάτων νηστεύουσα ψυχή μου, και παθῶν μη καθαρεύουσα, μάτην ἐπαγάλλη τῇ ἀτροφίᾳ· εἰ μὴ γὰρ ἀφορμὴ σοι γένηται πρὸς διόρθωσιν, ὡς ψευδῆς μισεῖται παρὰ Θεοῦ, και τοῖς κακίστοις δαίμοσιν ὁμοιοῦσαι, τοῖς μηδέποτε σιτουμένοις· μὴ οὖν ἀμαρτάνουσα, τὴν νηστείαν ἀχρειώσης, ἀλλ' ἀκίνητος, πρὸς ὀρμὰς ἀτόπους μένε, δοκοῦσα παρεστάναι ἐσταυρωμένῳ τῷ Σωτῆρι, μᾶλλον δὲ συσταυροῦσθαι, τῷ διὰ σὲ σταυρωθέντι, ἐκβοῶσα πρὸς Αὐτόν· Μνήσθητι μου Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου».

Και πάλι την Τετάρτη της Δ' Ἑβδομάδας τῶν Νηστειῶν ακούμε:

«Οἱ ἐν κρυπτῷ ἀρετὰς ἐργαζόμενοι, πνευματικὰς ἀμοιβὰς ἐκδεχόμενοι, οὐ μέσον τῶν πλατειῶν θριαμβεύουσι ταύτας, ἀλλ' ἔνδον τῶν καρδιῶν ἀποφέρουσι μᾶλλον, και ἀπάντων ὁ βλέπων τὰ ἐν κρυπτῷ γινόμενα, τὸν μισθὸν τῆς ἐγκρατείας παρέχει ἡμῖν. Νηστείαν τελέσωμεν, μὴ σκυθρωπάζοντες τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἐν τοῖς, ταμείοις τῶν ψυχῶν προσευχόμενοι, ἀπαύστως βοήσωμεν. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν δεόμεθα, ἀλλὰ ρύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Ὅλη την Μεγάλη Σαρακοστή στους ὕμνους τονίζεται ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ταπείνωση τοῦ Τελῶνῃ και στὴν φαρισαϊκὴ ὑπερφάνεια και αὐτοπροβολή, ἐνῶ καταγγέλεται ἡ ὑποκρισία.

Ἀλλά, ποιά ἀκριβῶς εἶναι ἡ πραγματικὴ νηστεία;

Τὸ Τριῶδιο ἀπαντάει: Εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἐσωτερικὴ καθαρότητα:

«Νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ, ἀληθῆς νηστεία, ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, και ἐπιπορκίας· ἢ τούτων ἐνδεια, νηστεία ἐστίν, ἀληθῆς και εὐπρόσδεκτος».

Ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπιστροφή στὴν ἀγάπη, ἢ πάλῃ ἐναντίον τῆς διασπασμένης ζωῆς, ἐναντίον τοῦ μίσους, τῆς ἀδικίας, τῆς ζήλειας:

«Νηστεύοντες ἀδελφοὶ σωματικῶς, νηστεύσωμεν και πνευματικῶς, λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διαρρήξωμεν στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων· πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διασπάσωμεν, δώσωμεν πεινῶσιν ἄρτον, και πτω-

χοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους, ἵνα λάβωμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ μέγα ἔλεος».

«Δεῦτε πιστοὶ ἐπεργασώμεθα, ἐν φωτὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν ἀφ' ἑαυτῶν, τοῦ πλησίον ἀφελώμεθα, μὴ τιθέντες πρόσκομμα τούτῳ εἰς σκάνδαλον, ἀφήσωμεν τῆς σαρκὸς τὴν εὐπάθειαν, αὐξήσωμεν τῆς ψυχῆς τὰ χαρίσματα, δώσωμεν ἐνδεέσιν ἄρτον, καὶ προσέλθωμεν Χριστῷ, ἐν μετανοίᾳ βοῶντες· ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς».

* * *

Καθὼς ἀκοῦμε ὅλα τοῦτα συνειδητοποιοῦμε πόσο μακριὰ ἀπ' αὐτὰ εὐρίσκεται ἡ στενοκέφαλη καὶ φαρισαϊκὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν Μεγάλῃ Σαρακοστῇ ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα· μιὰ ἀντίληψη ποὺ χαρακτηρίζει τὴν Μεγάλῃ Σαρακοστῇ μὲ ἀποκλειστικὰ ἀρνητικούς ὅρους, σὰν ἓνα εἶδος «ἐνόχλησης» τὴν ὁποίαν ὅμως, ἂν ἐκούσια τὴν ἀποδεχθοῦμε καὶ τὴν «ὑποφέρουμε», αὐτόματα θὰ ἀνταμειφθοῦμε καὶ θὰ λάβουμε μιὰ «καλὴ θέση» κοντὰ στὸ Θεό!

Πολλοὶ ἄνθρωποι πίστεψαν ὅτι ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ εἶναι ἡ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία κάτι – ποὺ μπορεῖ ἴσως καὶ νὰ εἶναι καλό– ἀπαγορεύεται, σὰν νὰ εὐχαριστεῖται δηλαδή ὁ Θεὸς βασιζοντάς μας.

Γιὰ ἐκείνους ὅμως ποὺ ἔγραψαν τοὺς ὕμνους τούτους ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ εἶναι ἐντελῶς τὸ ἀντίθετο· εἶναι ἡ ἐπιστροφή στὴν «κατὰ φύσιν» ζωὴ, στὴν «ἐγκράτεια» ποὺ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ καταπάτησαν, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος νὰ μποῦν στὸν κόσμο.

Ἔτσι ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ χαιρετίζεται σὰν μιὰ πνευματικὴ Ἐνοιξι καὶ σὰν περίοδος Χαρᾶς καὶ Φωτός:

«Ἄντειλε τὸ ἔαρ τῆς νηστείας, καὶ τὸ ἄνθος τῆς μετανοίας· ἀγνίσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ἀδελφοί, ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, τῷ φωτοδότῃ ψάλλοντες, εἶπωμεν· Δόξα Σοι μόνε Φιλάνθρωπε».

«Τὸ τῆς Νηστείας διάγγελμα, περιχαρῶς ὑποδεξώμεθα· εἰ γὰρ ταύτην ὁ Προπάτωρ διεφυλάξατο, τὴν τῆς Ἐδέμ ἔκπτωσιν οὐκ ἂν ὑπέστημεν...».

«Ἄρχην κατανύξεως καὶ μετανοίας, κακῶν ἀλλοτριώσεις, καὶ παθῶν ἐγκράτεια, διὸ σπουδάσωμεν, ἀποκοπὴν τῶν πονηρῶν ἔργων ποιήσασθαι».

Μόνο ἐκεῖνοι ποὺ «ἀγάλλονται ἐν Κυρίῳ», καὶ ποὺ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Βασιλεία Του εἶναι ὁ αἰώνιος πόθος καὶ ἡ χαρὰ τῆς ὑπαρξῆς τους,

μποροῦν χαρούμενα νὰ δεχθοῦν τὴν **πάλη ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας** καὶ νὰ γίνουν μέτοχοι τῆς τελικῆς νίκης.

Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ ἀπ' ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν Ἁγίων, μόνο τοὺς Μάρτυρες ἐπικαλούμαστε καὶ ὑμνοῦμε μὲ εἰδικοὺς ὕμνους (Μαρτυρικὸν) κάθε μέρα στὴν διάρκεια τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.

Καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ οἱ Μάρτυρες εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ προτίμησαν τὸν Χριστὸ ἀπὸ καθετὶ ἄλλο σ' αὐτὸ τὸν κόσμον ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τους· εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀπόλαυσαν τόσα πολλὰ κοντὰ στὸν Χριστό, ὥστε μποροῦσαν νὰ λένε, ὅπως εἶπε ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας ὅταν πέθαινε: **«Τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ...»**.

Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔδωσαν τὴν μαρτυρία γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ μόνο ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἔχουν γευθῆ καὶ τὴν ἔχουν βιώσει εἶναι ἱκανοὶ γιὰ μιὰ τελικὴ ἐγκατάλειψη.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ σύντροφοί μας, οἱ ἐμπνευστές μας στὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ θεῖο, τὸ οὐράνιο καὶ τὸ αἰώνιο μέσα μας.

«Ἐν πνεόντες, πρὸς ἐν βλέποντες οἱ ἀθλοφόροι Μάρτυρες, μίαν ὁδὸν ζωῆς εὐράμενοι...»

«Τὸν θώρακα τῆς Πίστεως, ἐνδυσάμενοι καλῶς, καὶ τῷ τύπῳ τοῦ Σταυροῦ, καθοπλίσαντες ἑαυτοὺς, στρατιῶται εὐσθενεῖς ἀνεδείχθητε, τοῖς τυράννοις ἀνδρείως ἀντικατέστητε, καὶ διαβόλου τὴν πλάνην κατηδαφίσατε· νικηταὶ γενόμενοι, τῶν στεφάνων ἠξιώθητε· πρεσβεύσατε Χριστῷ ὑπὲρ ἡμῶν, εἰς τὸ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

* * *

Σὲ ὅλη τὴν διάρκεια τῶν σαράντα ἡμερῶν ὁ **Σταυρὸς** καὶ ἡ **Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ** καὶ ἡ **ἀκτινοβόλα χαρὰ τοῦ Πάσχα** ἀποτελοῦν τὸ ὕψιστο «σημεῖο ἀναφορᾶς» ὄλων τῶν ὕμνων στὴν ὑμνογραφία τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς.

Εἶναι μιὰ διαρκῆς ὑπενθύμιση ὅτι, ὅσοδὴποτε στενὸς καὶ δύσκολος καὶ ἂν εἶναι ὁ δρόμος, τελικὰ ὀδηγεῖ στὴν Τράπεζα τοῦ Χριστοῦ, στὴν Βασιλεία Του.

Ὅπως πιὸ πάνω ἀναφέρεται, ἡ προσδοκία καὶ ἡ πρόγευση τῆς **Πασχαλινῆς χαρᾶς** διατηρεῖται σ' ὀλόκληρη τὴν Μεγάλη Σαρακοστὴ καὶ εἶναι τὸ πραγματικὸ κίνητρο ὅλης τῆς προσπάθειας στὴν περίοδο αὐτῆ:

«Τὴν πάνσεπτον ἐγκράτειαν, ἐναρξώμεθα φαιδρῶς... ὅπως λαμπροφόροι προφθάσωμεν, εἰς τὴν ἀγίαν καὶ τριήμερον Ἀνάστασιν, τὴν καταλάμπουσαν ἀφθαρσίαν τῷ κόσμῳ».

* * *

ΤΡΙΩΔΙΟ – τὸ ἄγνωστο καὶ παραμελημένο βιβλίο!

Ἄν μόνο γνωρίζαμε τὴν ὕπαρξή του, ἂν μπορούσαμε νὰ τὸ ἀνακαλύψουμε, θὰ μᾶς βοηθοῦσε νὰ ἀγκαλιάσουμε ὄχι μόνο τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν «πασχαλινή» τῆς ἀντίληψη γιὰ τὴν ζωὴ, τὸν θάνατο καὶ τὴν αἰωνιότητα.

*† Κυριακὴ Β' Νηστειῶν
7.3.2022 ἐκ. ἡμ.*

(*) **Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀλεξάνδρου Σμέμαν**, Μεγάλη Σαρακοστή - Πορεία πρὸς τὸ Πάσχα, σελ. 38-40, ἐκδόσεις «Προφύρα», ἔκδοσις ιγ', Ἀθήνα, Ἰανουάριος 2016. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.